

„Portarul Virgil” și ștergerea urmelor trecerii scriitorului român pe această lume

Într-o zi de miercuri, când apare la redacție săptămânalul *România literară* (și exemplarele gratuite sunt împărțite și între angajații USR, redacția revistei fiind în același sediu cu conducerea și administrația USR, în Calea Victoriei 133, în anexa Casei Vernescu), la finalul lunii ianuarie 2014, „Portarul Virgil” mi-a citit pe hol un citat. Avea *România literară* nr. 5/2014, citatul era citit de pe ultima pagină a revistei, de la „Ochiul magic”. Lasă că m-a mirat interesul lui pentru lectură critică – și nu una oarecare, *România literară* fiind pusă la cale, totuși, pentru minți sofisticate. Pe „Portarul Virgil” îl știu „din vedere” demult, l-am tot întâlnit pe la USR, la fostul sediu din Casa Monteoru, îndeosebi, și apoi aici, unde s-a mutat sediul USR, în anexa Casei Vernescu, „angajat bun la toate”, nu numai ca portar (eu am fost primit în USR imediat după Revoluție): l-am întrebat care e numele lui, după ce mi-a citit febril citatul pomenit, îl știam numai de „Virgil”, mi-a răspuns că nu contează, e anonim, el e numai „Portarul Virgil”, motiv să scriu aici Portarul cu literă mare (timid cum sunt, rar intru în vorbă cu angajații USR, numai dacă ei au ceva să-mi comunice; dar îi salut cu prietenie mereu, sunt drăguți, politicoși, amabili; altfel, eu stau de regulă în banca mea, izolat, tăcut, nu dau peste nimeni, nici peste cei din conducerea operativă, nici din administrația USR, cu atât mai puțin nu deranjez redacțiile aflate în anexa Casei Vernescu, de la *Luceafărul la România literară*, *Secolul 21*, *Memoria* sau editurile *Cartea Românească* și *Casa de Pariuri Literare*; nu știu dacă mai au redacții la sediul USR revista *Contrapunct*, după procesul deschis de redactorul-șef Ioan Vieru împotriva USR, care a încercat să o evacueze, și revista *Jurnalul literar*, după dispariția redactorului-șef N. Florescu; știți că redacția *Viața Românească* s-a mutat aici de anul trecut)... Ce mi-a citit „Portarul Virgil” – că „*Nu omul care are prea puțin, ci omul care vrea mai mult este sărac*”, citându-l pe președintele atipic al Uruguayului, José Mujica: „fost luptător în Tupamaros (gherilă urbană fondată în anii '60), închis aproape 15 ani și în timpul dictaturii militare (1973 – 85); Mujica nu iubește luxul (își donează aproape întreg salariul, conduce un Volkswagen Beetle) și declară că dorește să adopte mai mulți copii la terminarea mandatului său, anul acesta; cu toate acestea, Mujica refuză

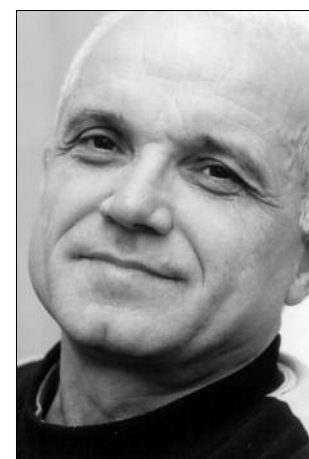
eticheta care i-a fost aplicată, de cel mai sărac președinte”... Ați reținut? *Nu omul care are prea puțin, ci omul care vrea mai mult este sărac*. „Portarul Virgil” voia să știe dacă eu sunt de acord. Mai apoi a venit la mine la birou și mi-a dat un exemplu semnificativ, care l-a pus pe gânduri, e o întâmplare reală. Mi-a povestit că în urmă cu doi ani, la fostul sediu al USR, la Casa Monteoru, când a venit la serviciu, seara (în schimbul de noapte, portar) a descoperit, pus pe catafalc, în sicriu de lux, trupul unei mari scriitoare (dar nu-și amintea numele ei; și-a dat seama că era o mare scriitoare, fiindcă era înconjurată numai de medalii și premii, inclusiv primite din străinătate), la parter, în fostul restaurant al scriitorilor (nu pe hol; actuala conducere a USR a evitat să expună scriitori morți pe holul mare de la intrare, să nu stânjenească firile emotive, în treacă pe acolo). „Portarul Virgil” s-a mirat atunci că marea scriitoare răposată nu era vegheată de nimeni. I s-a făcut milă, a căutat o găleată, în care a pus nisip, a cumpărat lumânări și i le-a aprins la cap. Natural, a băut și o votcă, să prindă curaj, ținând cont că era singur cu o moartă și căzuse întunericul... La un moment dat a apărut o pereche de tineri, rude probabil (poate chiar moștenitori ai mării noastre scriitoare), care au pus de jur împrejurul catafalcului, la întâmplare, alte diplome și trofee, ordine și distincții (repet, inclusiv primite din străinătate; bănuiesc, începând cu Franța), plus cărți ale dispărutei (cine o fi fost). „Portarul Virgil” s-a mirat că perechea de tineri l-a întrebat dacă el o păzește și peste noapte pe marea scriitoare dispărută. El a răspuns că e portar la USR – atât. Fără alte cuvinte, perechea de tineri a plecat și nu s-a mai întors, nu i-a lăsat nici măcar un leu pentru lumânările cumpărate și aprinse (e adevărat, nici nu le-a cerut, nu i-a întrebat cine sunt). Marea scriitoare moartă a rămas nevegheată, total ignorată... N-a plâns-o nimeni. A doua zi, *Portarul Virgil* a plecat acasă, să se odihnească după noaptea nedormită, nu știe ce s-a întâmplat mai departe cu marea scriitoare moartă, căreia nu-i mai ține minte numele. Întrebarea „Portarului Virgil” era dacă povestea lui adevărată se potrivește pe citatul *Nu omul care are prea puțin, ci omul care vrea mai mult este sărac*. Are ea o morală, în definitiv, „generalizatoare”? L-am rugat să scrie despre scriitorii români, pe care el i-a tot observat atâția ani, „ca portar la USR”, fiind

convins că are ce să spună, amintiri extraordinare. „Portarul Virgil” a dat din cap sceptic, nu se încumetă să dea de gol ce știe...

Am luat seama: care mai e condiția scriitorului român de azi? Nu mi-a dat prin cap, până la acest dialog sincer cu „Portarul Virgil”, că trebuie să porți și grija... diplomelor și premiilor primite într-o viață – ce se întâmplă cu ele după ce mori? Ce s-a întâmplat cu diplomele și premiile, trofeele, ordinele și medaliile mării scriitoare dispărute? S-au aruncat în groapă, alături de cărțile ei? Dar cu manuscritele ei? Dar cu biblioteca ei (care, cu siguranță, e de mare valoare)? Moștenitorii le-au aruncat la gunoi? Fiindcă nu-mi imaginez că Muzeul Național al Literaturii Române le-a preluat automat... Și cu atât mai puțin nu cred că se pune problema transformării casei celei dispărute în casă memorială. În condițiile în care USR n-are posibilitatea să arhiveze manuscrite ale scriitorilor care mor (nici măcar pe cele originale, nepublicate; și nici să le preia, eventual, și bibliotecile personale), iar bibliotecile publice mari (de genul celei municipale din București sau a celor județene) sunt dezinteresate să le depoziteze și exploateze (cu atât mai mult cu cât au dispărut „edițiile” și autorii nu mai sunt revalorificați după moarte). E o frenezie în a distruge tot ce e legat de un mare scriitor și după ce dispăre? Să-i moară și memoria? Dacă n-ai norocul să ai un moștenitor care să iubească scriitorii, să-ți aprecieze manuscritele și cărțile lăsate, poți să-ți iei adio – și nu mă refer neapărat la posteritatea ta, meritată sau nu. Sigur, nu mai contează după ce mori nici dacă se alege praful de tot.

Eu mă iluzionez că Dumnezeu îmi va lăsa o zi, înainte să mor, să pun grămadă manuscritele și să le dau foc, alături de diplome și premii, „trofee, ordine și medalii” („prostii” care m-au ținut în viață, ele redându-mi speranța că n-am scris degeaba; din păcate, s-au dovedit conjuncturale, odată ce mă simt antipatizat, considerat mai degrabă un scriitor controversat, pus la index), e singura soluție onorabilă. În rest, n-are decât fiul (neiubitor de literatură și de scriitori) să arunce la groapa de gunoi cărțile adunate într-o viață sau să le vândă la anticariat, să șteargă urma trecerii mele pe această lume.

16 februarie 2014. București

Liviu Ioan Stoiciu

**Am luat seama:
care mai e
condiția
scriitorului
român de azi?
Nu mi-a dat
prin cap, până
la acest dialog
sincer cu
„Portarul
Virgil”, că
trebuie să porți
și grija...
diplomelor și
premiilor
primite într-o
viață – ce se
întâmplă cu ele
după ce mori?**

Câinele de zăpadă

→ Imediat după polițiști, au venit pompierii. N-aveau nimic de stins, ci doar de sudat. Gura canalului nostru adică. Mai întâi a coborât unul dintre ei ca să vadă dacă n-a rămas nimeni înăuntru. Nu rămăsese.

*

Nu știam nimic de Pișpirica și nici n-aveam pe cine să întreb, deoarece Țătoasa dispăruse fără urmă. Apoi, pentru că nu mai bătea vântul, Câine mi-a auzit gândurile. L-am văzut cum vine schiopătând. Simțeam că aș putea să plâng. Dar m-am abținut doar pentru ca el să nu creadă cumva că e din cauza Pișpiricăi. Mă gândeam că aflase poate și el.

L-am rugat să mă ajute să găsesc blocul. Adresa doamnei actrițe ieșite la pensie, vreau să spun.

L-am găsit destul de repede, dar era ușa încuiată. Țineam însă minte numărul cutiei poștale. Trebuia doar să scot din buzunar hârtia și pixul, pe care le aveam pregătite din timp în buzunar, și să mă gândesc ce scriu.

Doamna actriță ieșită la pensie îmi zisese la plecare că peștișorul poate să îndeplinească trei dorințe. Eu nu aveam decât una. Una pe care am trecut-o pe hârtie de trei ori. Era în legătură cu bunicul. Îl rugam de fapt pe peștișor să-i spună din partea mea lui bunicul să aibă grijă de Pișpirica.

Dacă era la <Sfânta Vineri>, mă duceam eu și-i spuneam. Cum nu l-am găsit acolo, înseamna că e în altă parte. Avea să afle el unde. De peștișorul de aur zic.

Împăturesc biletul și-l vâr în cutie.

Și-acum, îmi zice după asta Câine, ce facem?

Păi ce să facem, zic eu, ne întorcem acasă.

Acasă e atunci când se umple cerul de stele și simți dintr-o dată nevoia să le numeri cu glas tare. Dar numai până la o sută.

Ciine începe să numere primul. Dar se oprește la 2. Mai departe nu mai știe.

Ce vine după 2? îl aud întrebându-mă. După care o rupe la fugă, fără să mai aștepte răspunsul.

Mai bine întreabă-mă ce vine după ziua de azi, îi strig din mijlocul străzii.

O altă zi de azi, se oprește el în vârful unui morman de zăpadă prin care începe apoi să se tâvălească.

Din câine adevărat, cum era mai devreme, Câine se preface în câteva clipe în câine de zăpadă!

În lătratul cui mi-am găsit să locuiesc și eu! Așa că, în loc să grăbesc pasul spre casă, îi urmez exemplul, trântindu-mă în zăpada moale de pe jos.

Pe urmă, stăm amândoi pe spate și ne tragem sufletul.

93...95...96...număr eu în continuare.

El tot încearcă să treacă de 2, dar nu poate.

Nu mi-ai zis, zice.

Ce? întreb vesel.

Ce vine mai departe.

E timpul să mergem acasă, zic, și sar dintr-odată în picioare. Mai departe nu mai știu, rostesc în gând. Sau știu, dar nu pot să spun. Și nu pot, fiindcă vreau s-o las pe Pișpirica să câștige.

Și-o rupem iarăși la fugă. Un câine de zăpadă după care se ține un copil de zăpadă. Fugim amândoi de mâncăm pământul.

Câine de zăpadă e atunci când știi să numeri numai până la 2.

2 e atunci când unul e copil, iar altul câine.

În vremea asta, Pișpirica numără mai departe.

A număra mai departe e atunci când stelele de pe cer nu se termină niciodată.

Cerul e atunci când privești în sus și-ți vine, îți tot vine să crești.

Știu că Pișpirica nu se va opri decât odată cu noi. De aceea, cu toate că-mi atârnă tot mai greu picioarele, îl rog pe Câine, cu voce tare de data aceasta, să nu ne oprim prea curând.

În orice caz, nu înainte de-a apuca ea să termine de numărat toate stelele.

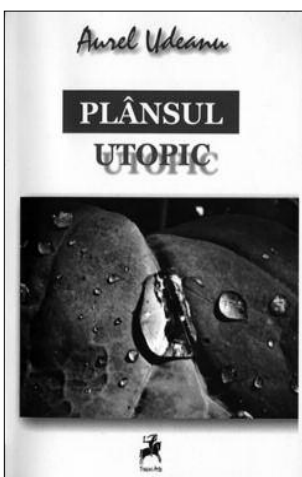
(Fragment din romanul

**Să locuiești într-un lătrat de câine,
în curs de apariție.**

Mircea Bârsilă

Mircea Bârsilă

Femeia într-o viziune iconoclastă

Volumul lui Aurel Udeanu, intitulat *Plânsul utopic* (Editura Tracus Arte, 2013) continuă din punct de vedere tematic volumele precedente: *femeia din creierul fiecăruia* (Editura Brumar, 2008) și *edenul din doamna* (Editura Limes, 2010). În orizontul acestei tematici, fiecare volum are identitatea sa distinctă. În *Plânsul utopic*, autorul a renunțat atât la perspectiva din prima carte în care sexualitatea era expresia unei vitalități debordante, cât și la ironia din *edenul din doamna*, o ironie ce vizează exacerbata înclinație spre voluptățile trupești a femeii în ipostaza de urmașă a Evei care „se pudra cu răsărituri se juca cu sulița de carne/dintre picioarele lui adam” (p.7).

În ultimul volum, *Plânsul utopic*, sexualitatea este ridicată la rang metafizic, fiind singura activitate pe a cărei durată „de zece-douăzeci de minute” este uitat întunecatul gând al morții: „și-ai desfăcut larg porțile dinaintea mea/și m-ai primit înăuntru/pentru 20 de min.”. Înșuși Dumnezeu, mulțumită căruia bărbatul are privilegiul „de a fora” în trupul femeii („aș fora în noaptea asta în ea”; p. 17), de a înainta în „grota” ei („te am/pornesc ascensiunea în/grota dintre picioarele tale lungi/principiare”; p. 10) și chiar și universul întreg sunt dați uitării în timpul acuplării înțelese ca regressus ad uterum unde se află, în lumea de aici, Edenul: „mi-e milă de mielul dormind cu capul pe burta oii/ignorând că mâine gâtul lui va săruta un cuțit/mi-e milă de porumbelul eclozând părăsind oul/ignorând că mâine va sfârși în ghearele uliului/dar mai presus de toate mi-e milă de *cell-mulțumită* – căruia eu trăiesc ceea ce trăiesc/între coapsele tale și în timp ce trăiesc/ îl exclud pe el din univers îl pun în paranteză” (p. 74).

Anumite versuri, menite să aproximeze așa-numita „nebulă a vaginului” („între picioarele femeilor duduie focul”, „ea se apără/cu mâinile

făcute cruce dinainte/dar în același timp îmi permite/să avanseze spre citadela inexpugnabilă/dintre coapse”; p. 24) resuscită, într-un alt portativ semantic și stilistic, viziunea erotică din *femeia din creierul fiecăruia* unde erosul uman se înscrie în imanența sexualitate a întregului univers.

Viziunea erotică din acel volum se regăsește sporadic și în alte versuri în care femeia se asimilează Mamei Gee („îmi îndes capul între țâțele ei ca între ale mamei geea/și sorb cu nesăț mireasma aia de la subsol/și încerc cu ajutorul ciocârliei ei/să trec aici și acum/styxul”; p.78) sau în care „lucrarea bărbătească” are conotații agrare, în baza unui simbolism ancestral care împică paralelismul dintre actul sexual și muncile asupra țărâni: „dar fiindcă aici și acum îmi face infernul/suportabil accept să mă mut în ea/să o ar de la nord la sud/de la est la vest s-o discui/s-o semăn./(...)/dar fiindcă aici și acum urmează să mă ascund/pentru 10 min 20-30 de moarte în ea/conced s-o răstorn în pat ca pe o juncă/s-o spintec sub lustra/plină” (p. 25, s.n.).

Această comparație atât de concretă a femeii cu o juncă este, totuși, frumoasă pe lângă alte imagini de o geobogziană brutalitate: „jungla aia a amazonului dintre picioare”, „etna vezuviul tău de sub burtă”, „și-ți voi sparge în podul palmelor pepenii posteriori/și voi pași prin templul tău de carne cu mâinile la spate” (p.14), „dacă ar fi fost să pot eu alege/ce vreau să fiu în această existență/dacă ar fi fost posibil acest lucru/aș fi ales să fiu bikineii tăi/care habar nu au că de bunăvoința lor/depinde accesul descinderea/aia mult așteptată/în eden” (p. 15). Brutalitatea culminează în două poezii în care femeia numită, din pricina nesățiosului ei libidou, „o massă de carne” și, respectiv, „un maldăr de carne” (sexuală!) este deposedată, în spirit grotesc, de poetica și ancestrala sa enigmă.

Poezia „astupăm astupăm” are ca punct de plecare „Elegia a doua.Getica” a lui Nichita Stănescu. Aurel Udeanu deviază cu abilitate ideea stănesciană, referitoare la proliferarea zeilor în politeismul antic, spre o ironică textualizare a obsedantei și obositoare îndatoriri masculine de factură sexuală, pricinuită de lipsa de perfecțiune a femeii: pentru asta ne aflăm în această existență/să astupăm./vedem colo în trunchiul cireșului înflorit o scorbura/ne apropiem de el și cu palma noastră muritoare/și astupăm scorbura să nu-l mai vadă soarele/așa inestetic/respingător./(...)/un singur lucru nu reușim să astupăm pe acest pământ/femeia fanta aia roz ce-i tronează între coapse/caverna aia insondabilă de sub burtă/oricât ne-am strădui totdeauna mai rămâne în femeie/ceva de astupat de umplut”...(p.p. 56-57).

Voluptatea, ce continuă și după moarte, a trupului femeiesc, este transfigurată cu o extraordinară forță lirică în această memorabilă viziune de extracție biblică și, totodată, barocă: „și am văzut părul tău mătășos azi-noapte/păscut cu boturile lor fragede umede de către iezi/și am văzut sânii tăi pietroși azi-noapte/morfoliți în gingiile lui de către pământul reavăn/și am văzut coapsele tale lungi azi-noapte/sărutate de sus până jos de către ciulini/și am văzut lubenițele feselor tale azi-noapte/sparte zeama curgându-le bărbi/și am văzut sexul tău deschis azi-noapte/rădăcinile înfigându-și în el adânc un stejar” (p.44).

Curajul de a scrie „fără perdea” despre femei (despre femeile tinere) și de a ignora tradiția poeziei erotice este susținut, freatic, în lirica acestui poet matur și atât de original, de o ideatică foarte gravă. În prim-planul ecuației ai cărei termeni sunt Erosul (cel profan) și Thanatos-ul se află de fapt erosul protest împotriva morții, ascuns cu măiestrie sub o glazură ludico-persiflantă.

Starea de insurgență

Problematica poeziei din noul volum - *un fel de căine al universului mic* (Editura Brumar, 2013) - al Dianei Corcan este centrată pe revolta împotriva „infernului” trăit în sfera micului univers intim. Între limitele unui asemenea univers, subiectul liric este nevoit să-și asume eroismul de a contesta „datumul”, prin asumarea unor identități fanteziste, ce divulgă, în succesiunea lor, o intensă ardere lăuntrică: „și totuși ea avusese dreptate când îmi spusese că/rămăsesem cu o palmă mai scundă decât toți/(...)/îmi spusese (de mică) – dacă simți că ți-e cald/încearcă să fugi cât mai departe către o apă ceva/dar nu/mă hotărâsem pentru postul de ajutor de pompier în/oraș – nu că așa fi făcut parte din viața cetății/dar pentru că o voce ca a mea era rară și stârnea/ puțină teamă printre cei care își conduceau elegant/propria afacere cu o flacăra în gură” (p. 10), „din îngerul ciudat cu cap de pește căzuse gipsul/și așa răsturnat dezgolit cu scheletul de sârmă/ ieșindu-i din creștet/ totuși se amăgea/ îi venise ideea să ne aducă apa/care ne va salva/asta după ce ne lipise mâinile/ pe ascuns/ sub o cruce” (p. 24), „sunt mai multe variante atunci când/dispari/ poți să-i cumperi o mască cu dinți/ – fața ta care mestecă și se hrănește când/ o scoți din dulap –/ poți să-ți cumperi un cap de pisică/și poți să umbli în siguranță prin/ restaurante pe străzi/căci nimeni nu te vede dacă nu/ai chip de om/și-n loc de papion ai mustăți/de pisică sau/aripi de fluture deasupra bărbiei”... (p. 25).

Acest joc de-a asumarea unor ciudate ipostaze, realizat într-un registru suprarealist, ia înțelesul unui act terapeutic sau al unui act salvator, sub presiunea existențialului anxios, vitreg, brutal, coșmarec și care este imposibil de reabilitat. Poeta „se joacă” fără convenita inocență, în felul unui copil care, prin joc, se rezună împotriva propriei biografii lipsite de bucuriile firești ale vârstei. În consecință, este utilizată o imagistică paradoxală, menită a susține o obositoare alternanță între sentimentul generat de iluzia unei totale libertăți („e atât de senin de precis de igenous/și oamenii s-au transformat azi în dentiști/sau în crabii cu croșete/au clești – cu ei încearcă să smulgă/unul de la altul ceva”; p. 31) și cel al alienării inevitabile, într-o lume care, pe deasupra, mai este și plictisitoare: „poate că mă plictisise în plămâni era un om găurit/în gât o

vrabie arsă dormea ca o cravată cu ciocul plesnit” (p. 29).

Recluziunea în anumite spații protectoare – casa, camera, căminul – se dovedește nesatisfăcătoare și chiar inutilă. Realitatea ostilă își exercită și în interiorul acestor spații „discursul” negativ: „casa asta (un fleac!) în care locuiesc ca un șoarece/a devenit o jucărie modernă a ziarelor a facebook-ului/a televizorului fără suflare în el – a celor de acolo/care se strămbă de râs privind-mă/în casă cum tremur/ eu șoarecele cu două labe enorme și cu capul pătrat/cum îmi pocnesc degetele care se aud/ca păcănitul pistolului – după mine/când fug și mă ascund sub un scaun – și mulțimea/de necunoscuți/fără sens intră în casă într-un circuit sigur” (p. 73), „poate e mai bine să vorbim amândoi/dar pentru asta trebuie să ne înghesuim într-o/cameră mică în cămin sau sub preș/ ca să nu între nimeni cu forța în casă/am să pun capcane la uși și căminii am să-i așez/la intrare cu dinții rânjiți – da – căinilor am să le/desenez niște colți de ființe străine ca să inspire teamă/și-am să le vopsesc blana în galben *asta-i casa cu lei*”... (p. 51)

Singurele soluții salvatoare sunt următoarele: călătoria, cu valențele unui tragic exil, de la o identitate fictivă la alta și, în ultimă instanță, încercarea subiectului liric de a se înghiți pe sine: „eu sunt un fel de ființă nemișcată (oprită să circule/să se hrănească în jur)/care se înghite pe sine și mai trăiește puțin/ieși afară!/- i-am băgat mâna în gât/ și/ i-am scos un pantof și-un inel/ cu pietre false și ... /hârtii multe hârtii mototolite în pumn/care o făceau să pară o ființă obeză” ... (p.74).

Multitudinea identităților – „eu am ucis frunzele/am tăiat feriga care mă hrănea/cu sânge de mamă/de mâna mea atârna-gemea copacul pe moarte/(...)/eu am fost pe jumătate călăul/de duminică” (p. 92), „eram un fel de dictator pentru gemenii mei/care stăteau la distanță/îndrăzneau să-mi poarte și capul și hainele/cu o naturalețe curioasă/satisfăcând toți străinii din jur” (p. 84) – lasă impresia oglinirii subiectului liric în felurite oglinzi – concave sau convexe – care deformează ceea ce reflectă; care inventează o altă imagine, proiectând-o pe cea reală în fantastic: „până la urmă toate globurile acestea care mă compun/vor exploda

în noaptea de Crăciun – la un semn mic/atât de mic că nu se va vedea cine îl face” (p. 70).

Pe durata obligatorie „călătorii” de la ipostază la alta, subiectul liric este protagonistul unui spectacol în care realul fuzionează cu imaginarul onirico-fantastic, tragicul cu parodicul și insurgența cu frica de alienare. O asemenea frică duce fie la viziunea despicării propriei ființe [„și eram eu la ora aceea târzie în pat/impărțită în două/îmi simțeam trupul aproape copil/neândrăznind să se alinte în cearșaful/curat/ îmi simțeam carnea ca pe un prieten/bucuros că mă vede întors printre vii/(...)/ și mai era animalul cu suflet bătrân strâns lipit de cearșaf/făcut ghem/ascuns timid după perne neândrăznind să respire/neândrăznind să mai doarmă/cu ochii deschiși la tot ce dispare într-o clipă în jur/(...)/ la mijlocul patului meu crește fin/o rețea ca de sârmă ghimpată/care desparte cu siguranță în două/orice om obosit (care vrea să doarmă)], fie la trăirea, în calitate de martor, a unor stranii metamorfoze („cât de mult a crescut și fotoliul sub/ea/a întrecut camera și pare un copac cu/arcuri care se lasă la vânt/cine pășeste pe stradă privește uimit o zeitățe/uriasă/ păgână – căci mâinile i se întind către cer ca și/cum ar scrie pe el” ; p. 74), fie la proiectarea urmuziană în absurd a omului care „beneficiază” de ofertele ingineriei tehnico-civilizatorice: „zgomotul spaima poate și rana săgeții defectase/acumulatorul/din piept/în angrenajul de fier nou ținute captivi/încauți și lăsați să gustăm o supraviețuire tăioasă” (p. 95).

Diana Corcan gestionează cu dexteritate raportul dintre vibrația interioară și formula discursivă – severă, polemică, densă. Chemarea la bucuria vieții se frânge, în această poezie de o luciditate sceptică și care se încrâncenează să strămute realitatea din cenușul perimetrului al categoriilor negative în irealul mult mai convenabil, fapt ce, într-o lectură prin grila titlului pe care îl are acest volum, echivalează cu evadarea căinelui din micul său univers domestic în necunoscutul unei alte „lumi”: cea largă!

Atât universul liric, straniu și insurgent, cât și risipa de imaginație în spiritul utopiei negative sau, mai bine spus, protestatare, o risipă ce produce un foarte interesant efect „de montaj și de haos”, asigură poeziei pe care o scrie Diana Corcan un loc aparte în lirica feminină de azi.

Poezia „agoniei identității”

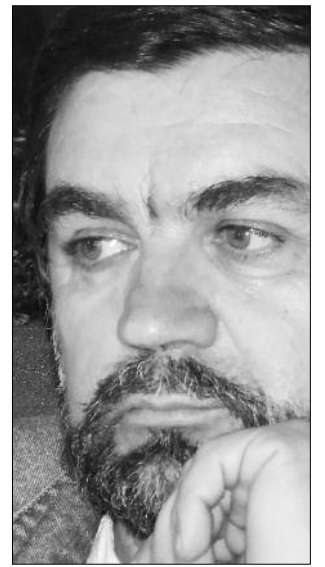
S-a tot discutat dacă există o literatură feminină, în special o lirică feminină sau femeile scriitoare sunt exact atât – femeile care scriu. Cred că răspunsul corect este: și/si, după caz. Cele care-și „exhibă” sensibilitatea și intimitatea sunt creatoare de lirică așa-zis feminină, celelalte de poezie pur și simplu. Din această din urmă categorie face parte Camelia Iuliana Radu în volumul *Negru de iarnă* (Editura Ateneul Scriitorilor, Bacău, 2014), cu o prefață a poetului și eseistului Calistrat Costin. Poemele își au titlul la urmă, în paranteză, și această opțiune nu pare a fi un moft și o dorință de originalitate cu orice preț; acest lucru sugerează că titlul nu contează, el e ceva subsidiar, de aceea nici nu trebuie să te influențeze. Când ai titlul mare deasupra poemului, ești tentat în subconștient sau chiar programat să urmărești conexiunea semantică și logică între el și text. De data aceasta, constat că am uitat mereu să citesc „titlul” și asta a făcut lectura mai cursivă, cu atât mai mult cu cât nu avem de-a face cu o culegere de poezii, ci cu o carte structurată unitar pe temă, motive, paradigmă psihologică...

În schimb, titlul volumului chiar este unul care ține să fie o marcă apăsătoare a conținutului cărții. Având în vedere că poezia aceasta pare a avea

legături cu un anume expresionism, ea m-a dus cu gândul imediat la *Negru pe negru*, volumul lui Aurel Pantea. Dar dacă la Aurel Pantea negrul este compact și autodistrugător, nimicitor al ființei, vizând neantul, viziunea Camelinei Radu este mai nuanțată. Contrastul negru/alb este cel dintre hăul interior, angoasant, apăsător și lumea exterioară, pendularea aceasta oferind posibilități multiple de manifestare poetei: „privesc înăuntru//din întunericul trupului lumină/pe trunchiul fierbinte/luptă cu frigul/cu asediul armatelor albe/suliți și topoare sticloase/măcelărind căldura/doar o schiță sumară de duh”. Dar în cartea aceasta nu este vorba doar de un binom, dar chiar de un trinom, la extremele negru și alb adăugându-se și iarna, măcar ca un fundal oniric uneori pe care se desfășoară naveta de tip feed-back interior/exterior, cald/rece, cele două fețe cunoscute/necunoscute ale eului poetic. Definitiv în acest sens este poemul de la pagina 130, definitiv și ca armonie stilistică și prozodică: „stau pe marginea mea/am fața spre frigul iernii//și spatele încălzit de trupul necunoscut/despre care spun că sunt eu/afară zăpada sclipește/transformă peisaje vechi în altele noi/de fiecare dată încerc să aflu unde

sunt/nu știu ce fac înăuntru//dar mă apăr și cred că îmi aparțin//stau pe marginea mea cu fața spre/frigul iernii//și spatele încălzit în casa trupului/necunoscut//o noapte perpetuă din care cad/doar pe jumătate”. Și, pe aceeași paradigmă a dualității, această *agonie* despre identitate: „poate că nu suntem decât tuburi/prin care universul călătorește/în propria substanță/sau poate nici nu există *dincolo*/există doar banda lui Moebius/pe care alunecăm/crezându-ne de o parte sau alta/a aceleiași lumi/referința fiind deodată/alt plan/strălucire și întunecare/-depinde din ce parte privești”. Dar nu e vorba doar de contrast, ci și de o confruntare, la nivel profund psihologic, a albului cu negru, a lui yin cu yang, a „flamurii vieții” cu „flamura morții”, recuzita poeziei fiind în cea mai mare măsură de ordin militar.

O asemenea lirică, pe alocuri abstractă, este predispusă la diverse interpretări, ceea ce – trebuie să spun – este de bun augur, arată nivelul ei ridicat. De pildă, una din interpretări ar fi a unei imagistici suprarealiste, încheind aici exemplificator cu această imagine superbă: „...peste acoperișul lumii trece un vis/nevisat neumblat//cu rădăcina în cer/și florile în fluturii albi de pe/chipul nopții mele...”

Spectacolul literaturii

DUMITRU
AUGUSTIN
DOMAN

Daniela Păun, un debut poetic remarcabil

Daniela Păun a apărut ca poetă anul trecut așa, pe neașteptate, ca din spuma mării, ca un fluture alb în vară, ca o margaretă în florile Câmpiei Române. A publicat grupaje de versuri în mai multe reviste din România (chiar și în *Arges*, fără s-o cunoaștem pe autoare!), a luat niște premii la concursuri naționale (la unele am votat noi înșine, fără s-o cunoaștem pe autoare!), apoi a debutat editorial cu volumul *Embleme și tranzacții* (*Tracus Arte*, 2013), volum lansat și vândut (!) în mare măsură la Târgul Gaudeamus din toamna lui 2013.

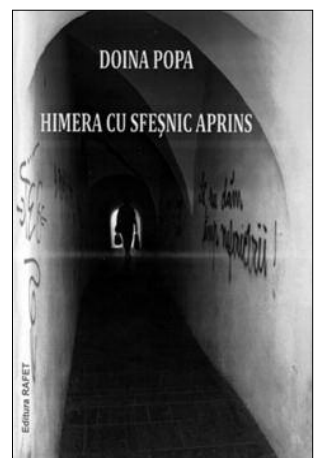
Dincolo de titlul acesta prozaic, ca să nu spunem de-a dreptul tehnico-comercial, cartea este una eminentă lirică. Poeta este nostalgică, de-o mare sensibilitate, așternând în budoarul liric poeme de iubire melancolice, fiind „domnișoara de liceu, nesigură și însingurată./logodnica unui foc năvalnic ce m-a ars pe dinăuntru/ani de zile la rând”. Deși Pascal Bruckner susține că „dacă astăzi mai există romantism, el este de natură libidinală și nu sentimentală”, Daniela Păun ține să întoarcă poezia la sensibilitățile ei de totdeauna și o face convingător, cu o candoare bine trăită/bine simțită/bine consemnată, intimistă ca-n acest pastel de toamnă: „Cad frunzele/cu niște zgomote aproape metalice,/în această toamnă băntuită de vânturi despletite,/niște zgomote pe care doar eu le aud/pe trunchiul meu/aidoma/celor făcute de amintirile mele/despre tine – din vremuri imemorabile./Vreau să le strâng pe toate și să le dau foc,/privindu-le cum se contorsionează,/în dansul limbilor roșietice,/și să fac apoi din cenușa lor/un

tuș cu care să-mi tatuez toamna asta pe suflet...” De altfel, din tatuaje, poeta își face un adevărat motiv poetic: „N-am închis ușa după mine când am plecat.../Zorii trandafirii îmi desenau pe piele tatuaje/cu vorbele tale...”

Dar, cel mai bun poem, cel care o reprezintă cu adevărat pe Daniela Păun este cel intitulat *O parte din mine*: „Mi-ai promis că n-o să doară.../Când mi-a fost smulsă prima aripă./cerul meu./din albastru s-a făcut violaceu./Nu te opri, am spus.../Când și a doua aripă a fost smulsă./un țipăt prelung, ca un cocor rătăcit./s-a înălțat spre cer./lăsând dăre de lumină în urma lui./M-am privit în oglindă/și nu mă mai cunoașteam./Și mi-am zis/s-ar putea ca tocmai zborul fără aripi/să fie cel adevărat”. Este arta poetică și adevărata legitimație de poetă a Danielei Păun.

Pe coperta a patra, poeta este legitimată, de altfel, și de un important poet român contemporan, dar și critic și eseist și universitar, Mircea Bărsilă: „Dimensiunea intimistă a discursului liric propus de Daniela Păun are valențele unei moderne – și mature – insurgențe de tip feminin.../Talenta de a pune în lumină paradoxala relație de înrudire dintre reculul existențial și elanul vital particularizează viziunea poetică a Danielei Păun”.

Concluzia? Avem de-a face cu un debut poetic strălucit. Dacă un al doilea volum semnat Daniela Păun va fi la fel de echilibrat valoric, putem conta pe o adevărată poetă demnă de luat în seamă.

Povestiri de dragoste exemplare

Prozatoarea Doina Popa a publicat acum doi ani un volum antologic, *Pasărea cerului*, în cunoscuta colecție Opera omnia a editurii *Tipo Moldova*, cuprinzând două romane și o nuvelă. Citisem atunci de acolo romanul *Porumbelii sălbatici*, un roman cu textură densă, dar cursiv totuși, un roman cu atmosfera unei familii prinsă foarte bine, nu doar realist, dar și psihologic. Îmi închipuiam că destinul autoarei acesta e, de romancieră *pour toujours*.

Surprinzător însă, Doina Popa publică ulterior un volum de proză scurtă: *Himera cu sfeșnic aprins* (Editura *RAFET*, 2013). Deși povestirile sunt scrise de-a lungul anilor, cu acțiune înainte de 1989 sau după, volumul este totuși unitar stilistic și tematic. Prozele sunt exemplare pe linia realismului, niște decupaje semnificative din cotidian, cu personaje nesofisticate psihologic sau social, ci din lumea comună. Predomină variațiuni pe tema dragostei, povești de dragoste de actualitate, cu oameni marginali care-și caută dramul de fericire și de cele mai multe ori nu și-l găsesc, aceasta fiind exact ce se

spune în titlul cărții: o himera.

În *Vară pribeagă*, povestea de iubire este melodramatică, plină de certuri, scandaluri, mizerie, sărăcie cât cuprinde, împăcări compromițătoare... Cuplul este ușuratic, comic, dar și nefericit.

Dragoste de provincială scoate în relief un personaj feminin ciudat, sucit, nehotărât și, în fond, nefericit. Și tot așa, fiecare proză dezvăluie niște destine de umiliți și obidiți, de oameni cu care soarta n-a fost tocmai îngăduitoare.

Dar, poate că povestirea cu adevărat impresionantă este cea intitulată *În afara vârtejului*, cu personaje cehoviene într-un tablou de apăsătoare promiscuitate, de sărăcie lucie și de unire nu a două destine, cât a două nefericiri. Numitul Vlase (ca să folosim apelativul administrativ pentru anonimi) este fiu de familie „bună”, de profesori, care-i și aranjează un mariaj cu o profesoară de franceză. Dar, din egoismul părinților și din delăsarea fiului, mariajul eșuează, iar fiul scăpând, ajunge muncitor într-o întreprindere oarecare și ia, cum

se zice, darul beției. Se însoară cu o femeie de joasă condiție socială, îi toarnă unul după altul trei plozi, vine acasă mai mereu beat și, în mizeria în care locuiesc, mai iscă și scandaluri melodramatice: „Bărbatul înaintă băjbând prin întunericul holului, lovi cu piciorul oala de noapte, care se balansează cu zgomot un timp, apoi își revărsa pe dușumea conținutul. Pătrunse în cameră, singura locuibilă de altfel, cealaltă era încă neterminată și stătea astfel de câțiva ani buni. Aerul uscat, mirosul ascuțit de urină și transpirație și tot învălmășagul de boarfe risipite aiurea îi produse, brusc, o strângere a stomacului. Înjură încet...” O trezește, ca de obicei, pe soția docilă și-o alungă cu picioare în fund în via din grădina, cu plozi după ea, unul fiind sugar. Dar, după ce bea zeama de lobodă găsită pe sobă, îi aduce pe oropsiți înapoi, se împacă brusc, așa cum de altfel s-au și certat, fac dragoste și-și croiesc planuri de viitor... O candoare și o tandrețe care țes o proză excelentă.

Textele volumului Doinei Popa sunt niște povestiri de dragoste exemplare.

„Ficțiunea este, de altfel, și ceea ce ne permite să scăpăm de unicitatea realului”

© Philippe Joannès

Interviu cu VINCENT ENGEL

Vincent Engel este profesor de literatură contemporană la Universitățile catholice de Louvain la Neuve și de istorie contemporană la Institutul des hautes études des communications sociales de la Bruxelles. Cursurile sale universitare cuprind istoria ideilor, formele literare, analiza formelor ficționale, istoria literaturii contemporane. Nevoia sa de a scruta istoria în căutarea sensului condiției umane are în centru paradigma camusiană a *omului revoltat*; raportul dintre real și ficțional în transmiterea experienței individuale și colective, în special în situații extreme ca cele din lagărele de concentrare; analiza aprofundată a operelor literare, având o preferință pentru roman, în scopul de a-i identifica configurațiile istorice, sociale, culturale care au asistat la nașterea lui. Opera sa de ficțiune, răsplătită prin mai multe premii literare, reflectă aceeași sete de a aprofunda secretele ființei umane, interogând teritoriul ei cel mai intim: umanitatea sa.

Nu cred în scriitorii care spun că se așază la masa de scris fără să știe încotro merg. Poate că nu vor să scrie lucrul acesta, să-l „concretizeze”, dar romanul pe care se pregătesc să-l scrie este prezent aici, în mintea lor. Realul este haotic; ficțiunea este o ordonare, o punere în perspectivă. Trebuie să dai un sens dezordinii, absurdului. Chiar dacă acest sens este o iluzie. Sensul este, de asemenea (și în primul rând), o formă, o structură.

– *Reprezentați, astăzi, una din vocile majore ale literaturii belgiene francofone, un scriitor în plină maturitate creatoare. În această perioadă aniversară, ce am putea să urăm profesorului și scriitorului Vincent Engel?*

– Peste câteva zile, voi împlini vârsta de cincizeci de ani. Nu mi-au plăcut niciodată aniversările. Dar, de câteva zile, în loc să mă hrănesc cu gânduri negre despre această dată aflată la răscrucea vieții, și despre timpul care trece așa de repede, am hotărât să aleg o soluție radicală: să fac ca și când aceasta nu m-ar privi personal. Asum ceea ce unul din personajele mele, Asmodée Edern (un personaj nemuritor care traversează mai multe din romanele mele) spune despre timp: că el este o noțiune exagerată. Nu împlinesc cincizeci de ani sau, dacă da, atunci ei reprezintă încă o vârstă a copilăriei. Sau, mai degrabă, a adolescenței. Am început să trăiesc cu adevărat și pe deplin la 18 ani. Cred că contorul s-a oprit la această vârstă. Prin urmare, dacă vreți să-mi urați ceva, atunci urați-mi să mor la 18 ani, peste foarte, foarte mulți ani.

– *Multiplele dumneavoastră activități vă obligă să faceți față exersând mai multe meserii, cea de profesor și cea de scriitor. Cum ajungeți să le conjugați, păstrând în același timp cezura necesară fiecăreia dintre ele?*

– Dacă aș fi deschis o pizzerie sau dacă aș fi făcut pe instalatorul în timpul week-end-ului, aș fi putut spune că am mai multe meserii. Dar, în mod fundamental, faptul că predau, că scriu, că colaborez la scrierea de materiale pentru spectacole împreună cu Franco Dragone, nu fac parte decât din unul și același lucru: îi fac pe oameni să gândească istorisindu-le povești. Trebuie să recunosc, uneori agenda mea este greu de gestionat. Trebuie să fiu foarte organizat, foarte structurat. Să fiu capabil să treci de la o muncă la alta, uneori într-o secundă. Ca un procesor *multitasking*.

– *Vorbind de libertatea de creație, să ne oprim o clipă la afirmația dumneavoastră: „Singulară ficțiunea este cea care mă interesează. Ea este purtătoare a tuturor libertăților. Ea poate să spună mai multe lucruri decât eseurile, oricât de profunde ar fi ele. Trebuie să ne imaginăm scriitura ca pe un *acquis* al libertății?”*

– Am consacrat subiectului despre ficțiune un eseu. Cred că avem o idee foarte falsă despre ea. Credem că este o minciună, o invenție. Ficțiunea este singurul raport pe care-l putem avea cu o realitate trecută și care, prin definiție, a încetat în mod definitiv să ne mai fie la îndemână. Realul este imediat, ceea ce înseamnă că este trăit în momentul prezent, fără mediație. De îndată ce vorbim de real, încetăm să mai fim în realul de care vorbim. A trecut, nu mai există decât prin

intermediul discursului pe care-l construim despre el. Zece persoane care au trăit același eveniment vor putea construi zece discursuri atât de diferite încât cei care-i vor asculta vor avea impresia că este vorba de zece evenimente diferite. E vorba, deci, de o libertate dar o libertate care – ca toate adevăratele libertăți – ne angajează la o extraordinară responsabilitate. Ficțiunea mai este, de altfel, și ceea ce ne permite să scăpăm de unicitatea realului. Nu există decât o singură realitate, nu suntem decât ceea ce suntem. Eu nu voi fi niciodată o femeie (și nu vorbesc aici de chirurgie), sau Steve Jobs sau Albă ca Zăpada. În schimb, grație ficțiunii, pot să imaginez, să trăiesc (pe cât este cu putință) viețile pe care nu aș fi avut ocazia să le trăiesc. Scriitura și ficțiunea sunt o sporire a posibilităților. Fraza care definește cel mai bine acest lucru ne vine de la o operă a lui Purcell, al cărei libret a fost scris de Nahum Tate: *Dido & Aeneas*. Această frază spune: „Remember me but forget my fate”. Este vorba de aria magnifică a Didonei în momentul în care moare. Ce vrea să însemne aceasta? Cum poți să-ți amintești de cineva uitându-i destinul? Este tocmai fiindcă destinul este o scleroză. Didona nu a fost decât această ființă: o regină părăsită de iubitul ei. Dar ea ar fi putut să fie o mie de alte Didone. Cu ajutorul memoriei, le putem oferi celorlalți, morți sau vii, viețile pe care aceștia nu le-ar fi trăit. La fel se petrece și cu noi.

– *Mulți critici au remarcat, totuși, că această libertate, al cărei elogiu îl faceți, rimează întotdeauna la dumneavoastră cu o rigoare absolută în ce privește construcția narativă și crearea personajelor. Permiteți-mi să vă pun pur și simplu întrebarea: cum scrieți?*

– Cum tocmai vă spuneam, libertatea înseamnă responsabilitate. Nu cred în scriitorii care spun că se așază la masa de scris fără să știe încotro merg. Poate că nu vor să scrie lucrul acesta, să-l „concretizeze”, dar romanul pe care se pregătesc să-l scrie este prezent aici, în mintea lor. Realul este haotic; ficțiunea este o ordonare, o punere în perspectivă. Trebuie să dai un sens dezordinii, absurdului. Chiar dacă acest sens este o iluzie. Sensul este, de asemenea (și în primul rând), o formă, o structură.

Înainte de a începe să scriu un roman, trebuie deci să-l pregătesc. Acest lucru îmi cere uneori un an, alteori douăzeci și cinci. Am scris în vara aceasta (în orice caz am început să scriu, căci lucrurile vor dura mai mult decât credeam) un roman la al cărui proiect gândesc din 1987. Am scris deja câteva nuvele, o primă versiune a romanului și, acum, am reluat totul de la început. Am făcut cercetări, am întocmit un plan în timpul anului universitar, pentru că nu pot să scriu decât în timpul vacanței de vară. Așadar, atunci când mă aflu în fața caietului, cu stiloul în mână, nu-mi pot permite să-mi spun: „Bun, ce scriu acum?” Trebuie ca totul să fie pregătit. Din

acel moment, mă pot concentra asupra unei părți esențiale care este scriitura, stilul.

– *Ați scris: „Tăcerea a fost limba mea maternă”. Putem afirma astăzi că opera dumneavoastră literară este o revanșă împotriva acestei tăceri, o tăcere finalmente ruptă?*

– Cu siguranță. Traducerea germană a romanului meu *Oubliez Adam Weinerberg* este tocmai *Weinerberg' schweigen*, Tăcerea lui Weinerberg. Mă urmărește și acum ultima noapte când mama mea mai era încă în viață, noapte în timpul căreia mi-a vorbit îndelung... dar era atât de slăbită din cauza bolii, încât n-am înțeles nici cea mai mică silabă din ce-mi spunea... Am rețut același lucru în timpul agoniei tatălui meu. Prin urmare, da, ceea ce scriu este o revanșă împotriva acestei tăceri, dar nu o victorie; nu voi ști niciodată ceea ce mama, ceea ce tatăl meu au vrut să-mi spună înainte de a pleca din această lume. Îi cunosc destul de bine pentru a ghici oarecum, dar va persista fără încetare această lipsă, această îndoielă. Erau, poate, cele mai neînsemnate banalități sau era cheia eternității. Sau, cel mai simplu și mai fundamental, o cheie de iubire și de serenitate.

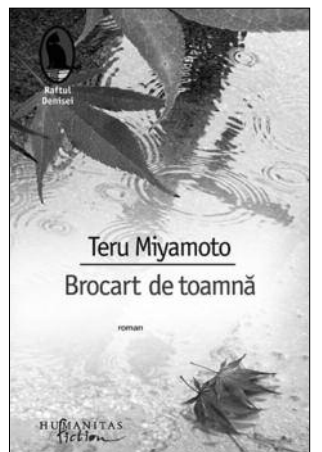
– *Mărturisirile despre copilăria și despre relația cu tatăl dumneavoastră ne conduc la una din temele esențiale a literaturii dumneavoastră, aceea a identității, în speță a identității evreiești, așa cum o tratați în romanul *Oubliez Adam Weinerberger*.*

– Tatăl meu era un evreu totalmente ateu. Străbunica mamei mele era o evreică convertită, tatăl meu a refuzat însă ca mama să se (re)convertească la iudaism, datorită faptului că religia nu avea nicio importanță pentru el. Cum nici pentru mine. Am crescut într-o școală catolică, dar mă simt pe deplin evreu, din punct de vedere filosofic și moral. Copiii mei nu au primit nicio educație religioasă; e ciudat, amândoi se recunosc ca fiind evrei. Lucrul la care țin cel mai mult vorbind de această identitate este tocmai contrariul care stă la temelia politicii Israelului de astăzi: refuzul radical al oricărei forme de naționalism, atașamentul față de spiritualitate, mai mult decât față de materialitate, certitudinea că poți pierde totul peste noapte, că trebuie să părăsești totul, fără a-ți pierde din acest motiv sufletul și identitatea. Nu-mi plac izolarea identitară, fanatismul religios. Pentru mine, iudaismul nu este o religie.

– *O altă temă esențială a universului dumneavoastră romanesc este dragostea pentru Italia, ale cărei secrete sunt dezvăluite în saga romanescă *Retour à Montechiarro*. Urmând destinul a cinci generații de femei care luptă pentru a învinge blestemul violenței bărbaților și al*

...Aki îi cere
celuilalt
lămuriri (în
speță informații
și semnificații)
despre drama
petrecută
demult într-o
manieră
insolită, îi face
cunoscut faptul
că se simte
„destul de
deprimată”,
regretă că nu-l
iertase pentru
suferința pe
care i-o
pricinuisese
dovedindu-se
infidel, îl
înștiințează de
pasiunea ei
pentru muzica
mozartiană...

interview

ravagiilor Istoriei, construți un roman care ridică condiția acestor personaje la înălțimea destinului universal al întregii omeniri înghițite de „voracitatea stupidă a oamenilor”: este un roman construit din slăbiciunile și din rănilile noastre și în care întregul nostru destin este în joc.

– Am scris acest roman în aceeași perioadă în care definitivam cursurile despre istoria revoltelor și a revoluțiilor, cursuri pe care le dau la Institut des hautes études des communications sociales. Romanul își găsește însă izvorul într-o bucată muzicală scrisă pentru ghitară de Sting, „Saint Agnès and the burning train”. Această bucată muzicală este cea care mi-a inspirat cu adevărat structura globală a romanului și miezul lui narativ. Spun asta pentru a preciza că, deși ideile sunt cele care se află întotdeauna în centrul scriiturii mele, există și o parte esențială de instinctiv, de senzitiv. E adevărat că acest roman este centrat pe prezența femeilor. Am avut întotdeauna oroare de orgoliul nemăsurat al bărbaților. De orbirea, de certitudinile lor murdare de sânge. De setea lor de putere. Omul a rămas foarte apropiat de primat în unele privințe.

– Sébastien Morgan, unul din personajele acestui roman, fotograf belgian, o ajută pe tânăra Laetitia să pună capăt blestemului ce apăsă asupra familiei sale. Este un om plin de umanism, clarvăzător. Or, întâmplarea face ca ați publicat deja una din cărțile dumneavoastră, *La vie oubliée*, cu acest pseudonim. Să credem că în spatele acestui personaj se ascunde însăși persoana dumneavoastră?

– Sébastien Morgan este unchiul lui Baptiste Morgan, numele pe care l-am folosit într-adevăr pentru a publica trei romane (*La vie oubliée*, dar și *Mon voisin, c'est quelqu'un* și unul în Quebec, *L'art de la fuite*). Baptiste este personajul central al primului meu veritabil roman. Semăna mult cu mine, nu doar pentru, eventual, unele calități (ce rămân de găsit...): tânăr universitar, visând să devină scriitor, un pic stângaci din punct de vedere sentimental...

Acest roman nu a fost și nu va fi niciodată publicat, dar am păstrat o adevărată simpatie pentru acest personaj (mai ales că el s-a născut în același timp cu Asmodée Edern), l-am păstrat, așadar, așa cum era, oferindu-i o genealogie care urcă până la Népomucène Ruspín, protagonistul romanului meu *Les Angéliques*, a cărui acțiune se petrece în secolul al XVII-lea. Sébastien Morgan este unchiul lui. Cum este scriitor, i-am permis să publice unele din cărțile sale... Vorbind serios, n-am suportat niciodată să fiu redus la o singură imagine. Am început să public mai întâi nuvele, și toată lumea a început să strige: „Engel scrie nuvele”. Pe mine, însă, ceea ce mă interesează este ficțiunea, fără să iau apărarea vreunui gen în special. Cu toate acestea, oamenilor, și în special criticilor, le place să vă închidă într-o rubrică oarecare. Prin Baptiste, am vrut să-mi ofer o libertate nouă. Așa cum Gary a făcut-o cu Ajar¹. Cu deosebirea că, astăzi, un astfel de lucru este imposibil. De acum încolo, Baptiste nu mai e decât un simplu personaj. Nu mai intenționez să public sub acest heteronim. Asta ar sfârși prin a deveni o cochetărie, din moment ce toată lumea știe că este vorba de mine.

– Dați-mi voie să vă pun o ultimă întrebare: care sunt, în acest moment, proiectele dumneavoastră literare?

– Îmi place enorm Aragon. A scris versuri minunate: „Nimic nu i se cuvine omului, nici forța/ Nici slăbiciunea lui, și când crede/ Că deschide brațele, umbra lui desenează o cruce”. Cu evoluția editurilor franceze actuale, centrate din ce în ce mai mult pe „blockbusters” și pe un tip de literatură care nu este cea pe care eu o apreciez cu precădere, am învățat să nu mai vorbesc despre proiectele mele câtă vreme ele nu vor vedea lumina zilei. Ceea ce pot să vă spun însă e că scriu în acest moment un roman pe care l-am scris deja prima oară acum trei ani și care reprezintă împlinirea unui proiect vechi de 25 de ani...

Interviu realizat și traducere de DAN BURCEA

Cărțile citate în acest articol

- *La vie oubliée*, sub pseudonimul Baptiste Morgan, roman, éditions Quorum, Gerpínnes, Belgique, 1998
- *Oublier Adam*, Éditions Fayard, 2000.
- *Retour à Monteciarro*, Éditions Fayard, 2001.
- *Mon voisin Mon voisin, c'est quelqu'un*, sub pseudonimul Baptiste Morgan, roman, éditions Fayard, 2002
- *Les Angéliques*, roman, éditions Fayard, 2004
- *Fiction : l'impossible nécessité. Sur les récifs des sirènes naissent les récifs des silènes*, essai, Asmodée Edern Éditions, Ohain, 2006.

Pentru mai multe amănunte, puteți consulta site-ul personal al autorului: <http://www.edern.be/infos/>

Editorii români pot consulta pe acest site opera literară a lui Vincent Engel, care merită să fie tradusă și făcută cunoscută în România.

¹ Aluzie la scriitorul francez Romain Gary care a publicat și obținut al doilea premiu Goncourt, sub pseudonimul Emile Ajar, n.n.

Cartea străină

INTÂRZIATA IEȘIRE DIN TRANSĂ

Teru Miyamoto (născut în 1947 la Kōbe) este o figură literară de prim rang a Japoniei contemporane. Cele mai de seamă romane ale sale sunt fine incursiuni în conștiința unor persoane agitate, a căror viață îndeajuns reflectată se poticnește adesea, nemaigăsindu-și exuberanța și lejeritatea, ducând lipsă de constanță și fermitate, desfășurându-se dramatic.

Conceput într-o modalitate introspectivă, textul narativ Kinshu (ce datează din 1982 și care a fost publicat în românește în 2012 de *Humanitas* cu titlul *Brocart de toamnă*, propus de agila traducătoare Angela Hondru) se înfățișează ca un șir de scrisori captivante, mijlocită cărora o femeie hipersensibilă și un bărbat onest caută să lămurească un episod mai aparte din existența lor, să identifice liniile de forță ale unui eveniment frustrant.

La zece ani după despărțirea de primul ei soț infidel, Aki Koshijima se întâlnește întâmplător cu acesta, într-un fascinant peisaj montan, și-i puternic impresionată de schimbarea sa, de atitudinea-i tandră, dar într-o bună măsură distantă. Cât de curând îi scrie o epistolă (într-o tonalitate scrupulos analitică) în care se străduiește să elucideze relația maritală de odinioară, întreruptă brutal de Yukako, amanta nurlie, zănatică, expansivă ce se sinucisese intempestiv, mai mult decât atât căutase să-l ucidă, cu ferocitate, pe celălalt.

Cum îi răspunde norocosul supraviețuitor Yasuaki Arima fostei sale soții, profund jignite în urmă cu un deceniu? Cu politețea cuvenită, cu luciditatea dobândită între timp, cu tactul de rigoare, mărturisindu-i franc că a fost implicat cândva, într-adevăr, într-o penibilă, morbidă „afacere amoroasă cu un deznodământ scandalos”. Vizavi de Yukako Seo (aflată în vârful unui triunghi erotic, prezentat de autorul nipon cu toată subtilitatea de care se dovedește capabil), recunoaște că se îndrăgostise de ea din copilărie, cu mult înainte de a se căsători (compensându-și cu sprijinul ei „cumplitele momente de singurătate, datorate faptului că rămăsese orfan), că se lăsase „pradă farmecelor ei” ca și cum ar fi fost „în transă”, că, deși o uitase pentru o vreme, își dăduse seama mai târziu că ea nu dispăruse niciodată cu totul din inima-i, că, după zece ani, o vizitase din curiozitate, pe tânăra „năbădăioasă și ușuratică”, lăsându-se târât într-o aventură riscantă.

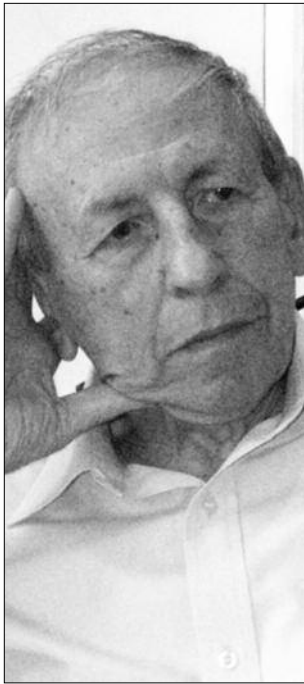
Într-o altă epistolă la fel de captivantă, Aki îi cere celuilalt lămuriri (în speță informații și semnificații) despre drama petrecută demult într-o manieră insolită, îi face cunoscut faptul că se simte „destul de deprimată”, regretă că nu-l iertase pentru suferința pe care i-o pricinuisese dovedindu-se infidel, îl înștiințează de pasiunea ei pentru muzica mozartiană, îi povestește despre felul cum arsesse de la un capăt la celălalt cafeneaua ei favorită – locul unde pricepuse că „viața și moartea sunt același lucru” – cum se căsătorise cu chipeșul lector universitar pasionat

mai mult de istoria medievală decât de viața de familie, Soichiro Katsumura, om rafinat și tolerant, însă în stare de infidelitate.

Continuând corespondența (cu o puternică miză lămuritoare, dornică să lumineze cu orice chip o anumită traumă existențială), celălalt arată că se simte copleșit, din când în când, de „o senzație cumplită de vinovăție”, că, după regretabila despărțire de Aki, ajunsese „în cădere liberă”, implicându-se în afaceri păguboase, trăind de azi pe mâine, lipsindu-se de protecția unui cămin familial, expunându-se degradării primejdioase, descrie o experiență ciudată în timpul căreia avusese senzația că trecuse „pe tărâmul morților” și că aruncase de acolo o privire iscoditoare propriei existențe de pe pământ, își exprimă convingerea că moartea și viața sunt două entități distincte, ireconciliabile, declară că de la o vreme se lasă întreținut de Reico, o tânără cumsecade, răbdătoare, ambițioasă, dornică să-l implice într-o afacere inteligent elaborată, opinează că „infidelitatea masculină e un viciu instinctiv și nu are leac” (din perspectiva naturii umane neretușabile), susține că „multe lucruri neclare din timpul vieții se lămuresc în momentele când ne confruntăm cu moartea”, când ne aflăm așadar într-o situație limită.

Din ultimele intervenții epistolare ale lui Aki (ficționalizate cu deferența meritată), aflăm că ea este neliniștită de faptul că și cel de-al doilea soț (combinat cu o studentă îndrăzneată și frumoasă) e infidel, că odrasla-i (Kiyotaka) este handicapată, că are oroare de sentimentalismul greșit, că împărtășește o religiozitate difuză, eterodoxă, ce o eliberează treptat de ranchiune, de resentimente, și de alte josnicii psihice și o integrează în universul nemărginit, că-i oripilată de aventurile erotice ale bătrânului său tată, că-i deseori copleșită de un soi de pesimism iremediabil, ce-i întunecă viziunea asupra existenței, că nu mai găsește alt sens vieții decât acela de a se identifica întru totul cu moartea.

De o <<grație desăvârșită >>, dotată cu o structură narativ – epistolară de o complexitate remarcabilă, permițându-le personajelor să se dezvăluie fără nici o restricție, să comunice în profunzime (în încercarea de a-și clarifica antecedentele tulburi, de a sesiza drama în care s-au trezit implicate cândva), să-și lumineze reciproc felurile colțuri ale existenței nemenajante, să-și sesizeze punctele de cotitură, să se legitimeze pluriperspectival în calitate de ființe umane puse la grele încercări (nu neapărat inițiatice), ficțiunea *Brocart de toamnă* de Teru Miyamoto este o producție artistică notabilă, în al cărei cadru bine echilibrat narația densă se întâlnește cu viziunea ușor estompată, prezentarea nudă face casă bună cu meditația sobră (prea crispată câteodată), dialogul degajat se intersectează cu comentariul reținut, imaginea abruptă se împletește cu tonalitatea lejer – dezvăluitoare.

GÂLMA

(Moartea pe muchie de cuțit II)

O cruce la margine de drum. Roasă de rugină, uitată acolo de cine știe când. Trec în goană pe lângă ea automobile cu pasageri indiferenți. Dar eu, care mă duc unde mă duc, m-aș opri să aprind o lumânare. Un bob de tămâie. Sau măcar pentru câteva secunde de reculegere. Însă nu e decât un gând fugar și anonimul acela fără mormânt se pierde și el în trecerea mea prin astă lume.

*

Mă simt din ce în ce mai împăcat cu mine. De ce atâta zbatere? Vreau, nu vreau, tot acolo voi ajunge. Nimeni nu a fost scutit de la primul hominid încoace.

Dar dacă tot e să mă duc, măcar să fie când mă satur de viață. Gata, îmi ajunge. Fă ce vrei cu mine. De ce să mai mă târăsc pe coaja pământului ca o babă zăludă când năpârlește și îi cad dinții în țărână? Ulcior spart, burduf desumflat, desagă roasă de molii.

*

Problema e că nu sunt lămurit ce se află dincolo de marele hotar. Ideea la modă, care prinde tot mai mult rădăcini mai ales în rândurile intelectualității mijlocii, este anume că nimeni nu moare definitiv. Că trecem într-o altă formă de existență. De data asta descătușată de povara materiei și de patima cărnii. Nu e decât o variantă a vechilor credințe orientale. A succesiunilor de vieți până la purificarea absolută. Iată că Nirvana a venit mai devreme. De data aceasta suntem asigurați că avem confirmări certe. Din mărturisirile muribunzilor ieșiți din coma profundă. Tot mai mulți susțin că au ieșit din trup, că au trecut printr-un tunel, ca un fel de coș de crematoriu. Că au depășit o vamă sau un post de control, că au ajuns într-o zonă feerică unde erau așteptați de cei care s-au dus mai înainte, personaje istorice, părinți, rude, veri, sfinți-părinți. Dar nu prea se știe din ce motive nu puteau să rămână prea mult pe acolo. Probabil că aveau misiunea să ne transmită mesajul. Drumul întors era foarte greu. Mai ales reintrarea în trup, care se făcea cu dureri insuportabile și fără tragere de inimă.

Fapte, se spune, confirmate, de cercetări științifice, de experiențe repetate, de savanți cu prestigiu internațional. Interpretarea ultimă este că în viața noastră, aici, pe planetă, am fost subiectele unui experiment. Și am ajuns la oferta unei faze fără trup, nu contează unde în univers. Nu mă interesează această metamorfoză. În care să fi fost larva sau gândacul ce a scurmat pământul, a ros putregaiuri, a acumulat energie, ca la moartea mea să-și ia zborul acea făptură neprihănită.

Nici nu mă ispitește viața aceea în care să fiu scădat în fericire. Dacă eu nu mai sunt eu, la ce mi folosește? Dacă-mi pierd identitatea, amintirile, iubirile, ce mă interesează străinul acela? Ce-l interesează pe el de mine? Că are altfel de satisfacții, alte aspirații, idealuri mai înalte, mai aproape de Divinitate, treaba lui. Lăsați-mă în condiția mea umană. Cu vin în pahar. Cu friptură la grătar. Cu orgolii, cu biruințe, cu înfrângeri, cu urcări, cu povârnișuri, cu pericole, cu boli, cu însănoșiri, cu iubiri, cu părăsiri. Lăsați-mă să urc pe munți, să înot în valuri, să citesc poezii, să ascult muzică. Să am iluzii, să-mi interpretez rolul, să mă prind în marele joc al vieții și al morții...

Cred că am ațipit. Ion caută pe hartă drumul spre Fundeni. Îl găsește.

De mă duc

Va umbla vestea din gură în gură precum fiorul din gușă la cocosi noaptea când cântă a treia oară. Prieteni, dușmani, neutrii, indiferenți, nu mai contează. Jean, Dejan, Doman, Sevastian, Cristi,

Mișu, Grig, Virgil, Sorin, Mircică, Oprică, Spirică, Dincă, Mihai, Costel, Cornel, Viorel...

- Îi bagi un necrolog?

- Scrie-l tu!

Cuvântarea la sicriu o are gata Vasilică, cel cu sacoșa pe mână.

*

- Dacă tot e să te duci, aud un glas de aiurea, pune mâna pe condei și scrie!

- Dar tu cine mai ești să-mi poruncești?

- N-are importanță. Dar e nevoie de o asemenea mărturisire. Autentică. Poate chiar te ajută să rămâi în istoria literaturii locale.

Povestea asta va face ocolul orașului. Și va sfârși lamentabil la coșul de gunoi al indiferenței comunitare...

Când opinia publică nu mai are ce să mestece sunt bune și evenimentele de duzină. Cum încă nu se știe dacă mai candidează la Primărie Pendiuc, cel cu cinci mandate, cine va veni în locul lui Nicolescu la cârma județului, dacă Tămagă mai cumpără o moșie, dacă Burnei va ieși din politică, dacă Simona-Bucura va rămâne însărcinată la parlament, umblă zăludă întrebarea: de ce și cum au murit Florea Costache, Radu Stancu, Voinescu, cei doi Dobrini, Zărnescu, Marcu, Biolan, Cordun, mai devreme Ludmila și Otilia și în ajun Marin Radu Ene. Lipsesc documentele. Foamea de informații rămâne cu gura căscată...

*

Să scriu ultimul capitol al trecerii mele prin această lume? De unde să încep? Care este clipa când am pornit pe drumul cel din urmă? Cu prima respirație? Cu primul țipăt? Cu întâia gură de lapte? Când m-am înălțat în picioare? Când am ridicat ochii spre cer? Da, am murit în fiecare îmbrățișare. Cu fiecare sărutare. De câte ori am iubit. De câte ori m-am despărțit. Asta o știu. Am simțit. Am trăit fiecare murire. Aș putea să spun ca bătrânul Will „de multe ori am murit dar niciodată ca acum!”

Acum? Când? Oricând ar fi prea curând! Dar dați-mi creionul și hârtia! Și iertați-mă dacă nu am să ajung să scriu: SFÂRȘIT!

*

Ce obicei... urât... tâmpit... să mori din clipa când te-ai zămislit! Să te naști cu moartea în tine.

Moartea... Cine a văzut-o? Cine a cunoscut-o? Cine poate s-o descrie? S-o zugrăvească? Și-a arătat eu vreodată chipul adevărat? Măcar deghizat? În inger luminos? În demon întunecat? În duh fără trup? În stafie? În vârcolac? În vampir?

Închipuire de copii naivi. De credincioși care fabulează în afara cărților sfinte. De bătrâni cărora le tremură fundul de frică. De băsmuitori hazlii...

O hârcă înfiptă în pivotul unui schelet, înfășurată într-o pelerină cernită, cu glugă. Zornăie din vertebre, din coaste, din omoplați, din stern, din clavicule, din falange, din toate oasele sub privirile orbitelor goale. Clănțănă din dinți și din măsele și e mută în gâtlee. Nelipsită coasa pe umăr. Poți să mori de spaimă înainte de a te îmbrățișa... Dar spre vindecare de coșmar, mai poate să fie imaginată și un altfel de murire. Care să fie închipuită ca o nuntire. „Pe o gură de rai, pe un picior de plai...”. Mai poți să aduci în scenă soarele și luna, care să-ți țină cununa... Cu o moarte care n-are oase, n-are pelerină, n-are coasă. Din păcate nici chip și rochie de mireasă.

Nu încercați s-o descoperiți. S-o atingeți. S-o pipăiți. Împăcați-vă s-o cunoașteți numai pe dinafară. De departe. Prin pădure, prin râpe, prin smârcuri, prin bârloguri, pe vatra iadului, în grota vântului, pe sub scoarța pământului, în țaria cerului, în lumina raiului, sub tălpile lui Dumnezeu.

Dar e în noi. În carne, în sânge, în oase, în tendoane, în încheieturi, în glezne, în glande, în ganglioni, în limfă, în enzime, în globule, în organe, în sisteme, în celule, în nuclee, în protoplasme, în membrane, în molecule, în atomi, în protoni, în electroni... Ca un venin care a pătruns peste tot. Și corodează, și roade, și dizolvă, și topește totul fără încetare. Nimeni și nimic nu moare dintr-o dată. Clipa fatală nu e decât finalul unui lung dezastru...

Dar există un antidot. Care, dacă n-o elimină în totalitate, măcar o neutralizează temporar: Îmbată-te în fericire. Fericirea în muncă, fericirea în iubire. Trăiește cu intensitate fiecare clipită. Nu-ți fi indiferent ție. Nu lăsa să treacă viața la întâmplare. Fă totul cu plăcere. Fă ceva să rămână în urma ta. Fii bun în toate. Plămădește. Croiește. Proiectează. Creează. Asta contează. Fă baie de energie. Absoarbe-o prin pori, prin capilare. În toate celulele. În toate intimitățile. Și încearcă să nu intri în panică. Nimeni nu poate mai mult. Dar să ne mulțumim cu atât. Aceasta ne e soarta. Condiția umană. Condiția generală. Și pe zeii cu chip de oameni i-a păscut moartea. Cine a hotărât?

Cei mai mulți dintre noi merg la pas sau aleargă toată viața în cerc. Și nu ajung nicăieri. Și când ajung la bătrânețe se întreabă cu mirare, dar eu când am trăit?

Sunt unul dintre cei care și-au luat îndrăzneală să spargă cercul cunoscut și confortabil. Să pornească încotrova. Chiar cu riscul de a se rătăci.

Am predat la școlile din Hanul lui Pală, Croitori, Miulești, Mătăsaru, Găești, Berindești, la liceul din Corbeni, la Nicolae Bălcescu și Zinca Golescu din Pitești, la Universitatea din capitala județului Argeș. Am lucrat în nenumărate sate și orașe, în armată, în ferme agricole, pe șantiere, în ziaristică, în cultură. Și nu am plecat decât o singură dată „de rău”, atunci când am intrat în conflict cu redactorul-șef al revistei „Argeș”. În rest am avut nebunia de a mă verifica dacă sunt în stare s-o iau de la început undeva unde nu mă cunoaște nimeni...

*

Să mori de la început. Ca toate celelalte animale... Dumnezeu ne-a pus în Rai, scrie Biblia. „Tinerete fără bătrânețe și viață fără moarte”. Dar am călcat legământul. Și ne-a alungat cu biciul. Și am intrat în rândul dobitoacelor care mor din generație în generație. Și veni rândul meu...

Sau poate pe atunci, la începutul de dincolo de început, să fi fost doi creatori? Fărtatul și Nefărtatul cum se spune într-o poveste culeasă la Ragu, un sat din Dâmbovița, vecin cu al meu? Crâmpei din mitologia românească, nesatisfăcător studiată, necunoscută, neîntocmită... Și fiecare dintre cei doi frați și-ar fi croit lumea lui? Una cu ființe veșnic nemuritoare, dar rămase mereu în aceeași stare, alta cu făpturi efemere însă cu șansa evoluției?

Bacteriile nu mor niciodată de bătrânețe. Când ajung la maturitate se divid în două jumătăți egale și fiecare e o ființă nouă. Și tot așa, de milioane de ani. Și la nesfârșit. Dar noi, oamenii, ca tot restul viețuitoarelor, „ne naștem spre a muri!”. Și ne-am obișnuit. Și ne convine... Ai accepta tu, Denisa, să fii nemuritoare? Dar să te divizi la această vârstă a deplinei înfloriri? N-ai muri de ciudă și de invidie să vezi că mai există în univers fie și numai una identică cu tine? La fel de frumoasă, de inteligentă, de eficientă, de talentată, de adulată, de curtată? Dar tu Cristina, Mona, Allora, Mariana, Diana, Carmen, Aurora, Adina? Dar voi flori în boboci, Ioana, Bianca, Alexandra, Mihaela, Adriana, Mădălina, Mălina, Miruna, Cătălina, Arina, Diana?

Hai să rămânem cu soarta pe care o avem! Întindeți mâna! Prindeți hora! Luăm jocul de la început! Jocul trecerii! Jocul vieții și al morții!...

Îmbată-te în fericire. Fericirea în muncă, fericirea în iubire. Trăiește cu intensitate fiecare clipită. Nu-ți fi indiferent ție. Nu lăsa să treacă viața la întâmplare. Fă totul cu plăcere. Fă ceva să rămână în urma ta. Fii bun în toate. Plămădește. Croiește. Proiectează. Creează. Asta contează. Fă baie de energie. Absoarbe-o prin pori, prin capilare. În toate celulele. În toate intimitățile. Și încearcă să nu intri în panică. Nimeni nu poate mai mult.

Cărți ale generației '80

O FENOMENOLOGIE POETICO-NARATIVĂ

În prefața volumului antologic *Scriptor* (Editura Axa, Botoșani, 2001), Gheorghe Crăciun insistă asupra poziției încă bizare ocupate de Ioan Flora „în cadrul generației '80 și în tabloul poetic al postmodernismului românesc”. I se parea lui Gheorghe Crăciun că Flora nu fusese bine definit ca poet în contextul literaturii unei generații al cărui reprezentant respectat era, ba pe care chiar o precedase și o anunțase într-un fel, cu câțiva ani mai devreme. Și Gheorghe Crăciun da vina pe prejudecata, reală de altminteri, că poetul format și debutat în spațiul cultural din Banatul sârbesc nu-și putea găsi un loc de prim plan și în literatura română de la nord de Dunăre. Eu cred că Ioan Flora a fost constrâns, prin natura situației, să parcurgă un spațiu-timp de mefiență, de relativ scepticism, neintrând imediat în atenția criticii, încă sedusă de viguroasa, de inovativa poezie a anilor '70, în fond diversificată și ea tematic și stilistic numai dacă ne gândim la Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Ioan Alexandru, Ana Blandiana, Adrian Păunescu, la oniristii din proximitatea sfârșitului de deceniu '60. A fost etapa unui purgatoriu, a unor decantări, a unei, să spun, deși nu agreez cuvântul, năpărliri a tânărului poet. Astfel, după *Valsuri* și *Iedera*, primele volume juvenile marcate de un „suprerealism liturgic” (Ion Buzera) și obscur, și de un postromantism (încă) metaforizant, poetica lui Ioan Flora se radicalizează o dată cu publicarea *Fișe-lor poetice*, așa cum observa Al. Cistelean în prefața volumului antologic *Poeme* tipărit în 1993. Această radicalizare continuă este din ce în ce mai vizibilă, fiind o dovadă că Ioan Flora își descoperise direcția pe care avea să o urmeze până la sfârșit. Tocmai această realitate o dovedește antologia *Scriptor*, a doua, din 2001, prin organizare, selecția poemelor și prefața analitic-critică, meritul de a o impune definitiv revenindu-i, cum s-a înțeles deja mai demult, comilonului Gheorghe Crăciun.

Volumele antologate sunt *Fișe poetice* (1977), *Lumea fizică* (1977), *Terapia muncii* (1981), *Starea de fapt* (1984), *O bufniță tânără pe patul morții* (1988), *Tălpile violete* (1990), *Discurs asupra struțocămilei* (1995), *Iepurele suedez* (1997), *Medeea și mașinile ei de război* (1999), așadar toată „flora” poetică din arealul major delimitat de demersurile tenace, consecvente, ale lui Ioan Flora timp de peste două decenii.

Scriptor, poezia care împumută titlul antologiei, se regăsește în volumul *Fișe poetice*. Poetul e conștient de-acum de propria vocație: „Iată-mă scriitor./ Iată-mă cronicar citadin.” Nu în primul rând citadinismul se va verifica tematic în viitoarele poeme ale lui Ioan Flora cât narativitatea ce rezultă dintr-o succesiune de mișcări sugestive care îngăduie acumularea unor stări lirice fruste, contrase prin asprime, fără efuziuni. La Ioan Flora nu „substantivul este domn asupra unui verb”, ca la Nichita Stănescu, ci tocmai abundența verbelor în succesiune e dominantă; aproape că nu este vers care să nu includă cel puțin un predicat verbal. Iată prima parte din poezia *Scriptor*: „Trec oameni obosiți./ S-ar putea spune că e zi frumoasă./ Abia mai pot percepe/ mișcările brațului tău în lumină./ Materia migrează./ Uneori, disting ușoare nuanțe de vorbire./ S-ar putea spune multe.” Nu lirismul este deosebitul poetic ci perceptivitatea lumii ascunse în subconștient și în subreal, cu toate asperitățile și chiar cu turpitudinea ei. Se împlinește astfel un demers de aprehensiune a realului și de comprehensiune a sinelui. Aceasta disjungere este relevantă chiar de poet printr-o etică numai a lui: „Sunt oameni în jurul meu./

Adevarați, drepti./ Gesticulând./ comentează texte lirice bine scrise./ Simțurile se impun./ Sunt flacăra necesară./ Tocmai aici continuu sa fiu./ Prin fața mea trece o doamnă bine./ Cerul este albastru, util./ Nici o frază adeverată.” (*O carte de etică*). „Materia [care] migrează” pe dinaintea „simțurilor [care] se impun” ne îndreptățește să ne gândim la o *fenomenologie poetică* la Ioan Flora. În *Fișe poetice* încă e sesizabilă o poezie de notație de un lirism moderat, dar în același volum se insinuează opțiunea pentru un descriptivism al simțurilor și un refuz al evenimentialului și al cotidianului cenușiu: „Unghiile./ Carnea tare a vântului./ Ar trebui o descriere amănunțită a simțurilor./ a celor trei mese zilnice./ Nu sinucideri./ Nu probleme economice.” (*Trei mese pe zi*). Un meniu al cunoașterii consecvente prin noua lui poezie își prescrie Ioan Flora prin cele „trei mese pe zi”.

Încep să se întrevadă metamorfoze ale cotidianului, surprinse în „existența lumii fizice”, împinse până în marginea unui fantasmagoric catastrofic. Inserția se face brusc chiar în ordinea curentă, banală, a existenței, după o rețetă cunoscută a producerii fantasticului: „Mari păsări neliniștite/ acoperă cu aripile/ șoseaua națională, acoperișurile./ Mușchii fetei îngheață, îi poți tăia cu secura./ Aerul mios și putred./ Dinți și gură și profil de pasăre./ picioare inelate și lungi, asfalt topit, paturi albe la jumătatea/ drumului dintre cer și tine.” (*Metamorfoza păsării survenită brusc*). Notația sumară, sentențioasă aproape, cu declinuri suprarealiste, versurile eliptice, juxtapuse, vădesc o crispă în fața realului străin, damnabil prin ostilitate, a unui real în fața căruia, vinovat, îți „speli cu apă și săpun” „mâinile însângerate”.

Lumea fizică (a se vedea titlul altui volum, tot din 1977) și componentele ei, altminteri banale, pot să intre „transfigurate, desigur, în literatură”, unde capătă altă „existență” care neagă, barem pentru o clipă, „existența lumii fizice”, nimic altceva decât o realitate brută, agresivă, chiar mutilantă. Ca ființă sensibilă poetul „acuză”, încercând să le implice în înțelegerea propriului eu, agresivitatea și disconfortul unei lumi care i se comunică sensibil dar care este inacceptabilă. Poetul se caută permanent dincolo de ea – după ce transfigurarea eșuează, tentativa de a se înfățișa în adevărata identitate sensibilă și cognitivă conduce la evadarea în livresc, în cultural, în istoric. Ioan Flora caută trecutul, nu biografic ci istoric, în primul rând ca o posibilitate de evaziune din real, în particular dintr-o realitate sordidă și contudentă.

E propusă așadar o *nouă poetică, scriitorul* „se desocotește” cu universul, „micul și singurul său univers patern”. Ca persoană fizică poetul se minimalizează, se dedă autoironiei, el cel care „scrie, apare pe scenă”, dar tot el este „Animalul ăsta [...] atins de febra creației./ Chiar el [...] inventatorul unei noi poetici”. „Animalul” poetic va comite, împotriva aparențelor, o poezie a obiectelor și nu a limbajului, cel puțin deocamdată, printr-o introvertire căutată, deliberată, a lumii fizice: „Introvertit, stâlpul de telegraf, bazinul cu apă./ obiecte de care zilnic te lovești./ obiecte și nu fapte de limbă.” (*Furiile scrise la patru după-amiaza*). Pe lângă enumerări/ juxtapuneri de mici întâmplări își fac loc de asemenea (încă) mici liste/ inventare de obiecte ce „survin” din universul imediat, familiar, poetul fiind deja preocupat de „Fiziologia orașului, provincia din noi”. „Mă iei cu Chopin, despre Vârșet trebuie să scriu./ La două case de mine-i sifonia. Păsări de șes,

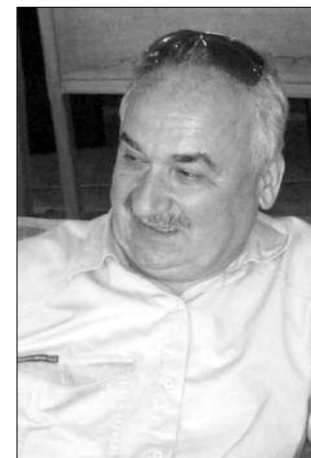
oameni de șes./ camioane cu carne, cu lapte, cu pâine, dimineața./ Mă spăl pe față la robinetul din curte./ pe picioare./ Apa rece, cerească.” Se încearcă totuși propensiunea din real în suprareal – apa rece are proveniență celestă.

Volumul antologic *Scriptor* cuprinde și câteva poeme selectate din două cărți mai puțin citate ale lui Ioan Flora: *Terapia muncii* (1981) și *Starea de fapt* (1984). Reperam, cel puțin în textele antologate, înclinația către descriptivism, chiar către evocare, apoi enumerări și inventare, precum și scurte intercalări narative. Se mai strecoară în versuri mențiuni de mici evenimente, acumulări de elemente disparate, ba chiar și un soi de zvonistică, deoarece, în definitiv, memoria fondatoare a personalității lui Flora este una de structură și cu reminiscențe rurale. Tot de aici sunt extrași destui termeni regionali, dialectali, chiar nume ale rudelor și ale unor săteni. Iată cum sunt așezate lucrurile acestea în poezia *Copilărie*:

„Știuleți de porumb, scripeți și cabluri, coșuri de nuiele./ coceni și rogoz./ hambarele luminate de fânare, nopțile de Sfânta Paraschiva./ Șesul, argații dorm pe paie, prin magazii./ Cică s-ar fi ivit niște oameni strașnic de întunecați./ cu ochi mici și roșii, cu securi la brâu, cu seringi/ și borcane încăpătoare./ Pândesc prin porumbiști, au fost văzuți de departe/ și de aproape./ îți extrag sângele și-l vând nemților./ pe mărci, se spune./ Săteni avuți, dar calici, ciorbe cu grăsime de două degete/ deasupra./ clisă și răchie îndulcită./ îi fură somnul cu hățurile-n mână./ Uneori, la amânăt, văd cum țigani cară de la noi din arie porumb cu sacii./ iar bunicu Nicolae Birgeanu asmută câinii și-i înjură de mamă.”

Universul infantil, unde își fac loc insolitul, gluma, miniaturalul, este susținut de un spectacular, totuși banal, însă istoria minoră a evocărilor revine intermitent. Din *Starea de fapt* se desprind două poeme, fățiș programatice: *Neclintita limbă* și *Trădarea metaforei*. Poetul își ascultă propria limbă, conservată cu grijă, o programează „pentru descrierea șuvoiului de lapte dintr-un fragment de roman”, fără însă a-i supralicita originalitatea: „Limba mea n-are o acută conștiință de sine, îmi spun:/ e mai degrabă o căscată./ e mai degrabă un deșeu romantic.” Definirea limbajului propriu ca *deșeu romantic* avertizează asupra lucidității lui Flora în legătură cu „excursul” său poetic, care pornește dintr-un timp postromantic sedus de dar și seducător prin cultul metaforei. Desprinderea de predecesori este începutul căutării de sine prin propria creație iar „tradarea metaforei” devine o firească necesitate: „[...] fac abstracție de lumina albăstrie a lămpii./ când răsfoiam gramatici inutile și-mi spun:/ la naiba cu ambițiile acestea prostesti! [...] nu vreau decât să respir și să respir și să respir./ să respir infernal și solemn./ [...] chiar dac-aș trăda experimentul, plictisul, metafora./ desimea stelelor./ scurgerea timpului interior”.

Radicalizarea despre care a scris Al. Cistelean încă din 1993 se petrece efectiv în poezia lui Ioan Flora odată cu apariția volumului *O bufniță tânără pe patul morții*, o trimitere explicită către pasișă și livresc, aducând aminte de textul lui Dimitrie Bolintineanu, *O fată tânără pe patul morții*. Însă la Ioan Flora pasișă este recuperare creatoare și cercetare istorico-poetică, iar *Discurs asupra struțocămilei* trece drept cel mai elocvent exemplu. În astfel de inovații constă, în fond, și arta de a (con)textualiza a lui Ioan Flora.

Ca ființă sensibilă poetul „acuză”, încercând să le implice în înțelegerea propriului eu, agresivitatea și disconfortul unei lumi care i se comunică sensibil dar care este inacceptabilă. Poetul se caută permanent dincolo de ea – după ce transfigurarea eșuează, tentativa de a se înfățișa în adevărata identitate sensibilă și cognitivă conduce la evadarea în livresc, în cultural, în istoric.

Maria Mona Vâlceanu

CÂNTECUL EVEI CĂTRE ADAM

1.
De n-ai fi tu,
s-ar năpusti
păduri de dor
în trupul meu
și-ar crește marea-n țarmuri
cât înaltul,
nici înserare n-aș avea,
nici cină
și neatins de noapte
mi-ar rămâne patul.

2.
De n-ai fi tu
n-aș mai scruta câmpia
cu ochiul pânditor
și-ngrijorat,
s-aud venirea Timpului
și poate,
albastrul inimii
să ți-l sărut curat.

3.
De n-ai fi tu
n-ar mai rodi migdalul
smochinul și-ar întoarce
frunza grea,
nici cântec n-ar mai fi,
nici dimineață,
doar pietre reci, pustii
în calea mea.

4.
Ah, aș putea să-ți spun orice
și tinerețe,
și iubire și lumină

și steaua care
arde-n colțul ei de cer
și umbra ce
coboară fără vină
ah, de-aș putea
să-ți spun
Destin.

5.
Desculți prin țărână,
desculți,
cu soarele-n ochi
și cu amintirea
grefată pe umeri,
înaintând prin Timpul care
ca o perdea se trage-n lături
suspinând,
Eva, mi-ai șoptit,
Eva!
Eram viața ta
Cu adieri de vânt.

NOAPTE DE VARĂ LA NESEBAR

E timpul când tăcerea
s-a legănat subțire
pe umbra delicat-a unui val,

de 2000 de ani respir
această undă
de 2000 de ani mă caut
într-o stea

iubirea așteptând pe-un
țarm de mare
întoarcerea corabiei din larg
o, ochi frumoși de față,

o, tristă depărtare
cu amintiri legate
la catarg.

STARE

Timpul nu cunoște
nici o sărbătoare,

Întregită clipa
s-a închis în lut,
stau în umbr-albastră
a râului de soare
din mocirla cărui
stelele-am băut.

Nu mă știe gândul
tău de-o veșnicie
Nu mă știe vântul
pustiit și trist,

Stau în țarmu-albastru,
doar la o răscruce
Umbra de lumină
A lui Crist.

BAUDELAIRIANĂ

O, suflete-amintește-ți
acel moment sublim
când tinerețea amețea ușoară
parfumul alb al florilor de crin
și cântecul sălbatic de vioară.

O, suflete-amintește-ți
când fi-vei doar un vis

aceste versuri vor purta ecoul
atâtor frumuseți ce nu le-am scris
Iubira noastră a murit aici.

SĂLBATICA ÎNSERARE

Sălbatică este acum
înserarea,
Vei auzi
cântecul cocorilor
și vei vedea
stele lucind
deasupra casei noastre.

Eu îți voi mulțumi
cu un ochi dilatat
de tristețe
și de așteptare.

Sălbatica înserare
va pluti peste frunze și flori,
peste iarba cosită a cerului
și peste inelul de aur
al inimii.

STARE

Cafeaua fierbinte
și-amară,
gândul tău, dureros
și înalt,
peste cerul sălbatic
de vară,
zeii timpului
nemiloși
ne despart.

(Din volumul *Bachert sau Albumul
fără nume*, în curs de apariție)

*aleargă
pe ramuri
și prin gânduri,*

*Tăcere
în cuvânt.*

Ești tot acolo?

Liliana Rus

Lina și Cosette

Cărțile citite-mpreună, din scoarță-n scoarță,
îmbucate lacom sau, dimpotrivă, ciugulite
îndelung,
într-un festin cu fluturi de noapte.
Ceasul ticăie, toate sunt rânduite,
toate sunt binecuvântate de faldurile umbrelor
tale.

Stai ghemuită în mine, împletită în viața mea.
Lacrima ta îmi scaldă ochii. Între lumini se
zbate *Cosette*
– cartea cafenie a Thénadierilor – cartea
noastră...

Stai ghemuită în mine, cu mintea curată
și lumina ei aurie plutește într-o lume secretă,
tulburătoare.

Poate ai greșit ziua, orașul, planeta,
luminile murdare din Montfermeil,
întunecimile hanului.

Thénadierii și fetițele lor cărlionțate
pândesc pe la uși pasul tău apăsător,
mirosul de tămâie și cânepă,
tănuite de beznă.

Simți în palmă toarta rece a căldării cu apă,
atingi țesătura scortșoasă a bonetei,
auzi bocănitul saboților înghețați...

Ca un fir cafeniu, aplecat deasupra căldării,
trece Cosette, bănuitoare, dibuind calea prin
întuneric.

Se deschide o inimă, în cercuri mari se
desface lumea.

Pădurea, hanul, izvorul, Éponine și Azelma
se rotesc în urzile pânzelor tale.
Cărări fără capăt, lumini gălbui de vitrină
și fetița aceea fără păpușă, la răscruce de
drumuri,
ți se-ncurcă-n borangicuri și ațe.

Cântecul sărmanei Cosette se subțiază.

Tu împungi în etamine cu acul. Ceasul ticăie.
Toate sunt bine rânduite.
Toate, binecuvântate de umbrele tale.

Până pe cealaltă parte a lumii

Caut cu patimă urmele ei,
aerul dens din jurul florilor – pe care le
descânta –
flori de împărăteasă, mari și galbene,
ca niște colivii agățate pe lujeri subțiri.
Încă mai am de căutat în comorile ei o floare
nouă,
un fragment din carnea mea în găoace de
melc,
slobozind primele sunete,
cu sângele, cu nervii,
cu ochiul mare bătând în pervazul ferestrei.
Un ghem în blânda lumină a pânzelor întinse
până pe cealaltă parte a lumii.

Sub pietrele roase de ploaie streacor crenguța
de salcie,
în Săptămâna Mare,
licărul verde, sub stăpânirea liniștii,
„șuvița plângătoare” pentru cusăturile ei
neterminate.

Ca un cuibar de zâne...

Va rămâne așa, ca o clipă tăcută,
o adiere de libelulă deasupra ghizdurilor –
lumina, văzută dinăuntru,
cerând să i se dea drumul prin mica fereastră.
O senzație nouă, resimțită cu putere,
amenințând să mă rupă în bucăți.

Camere mici și întunecoase,
lumea dinăuntru neluând în seamă pe cea de
afară,
toate ungherele pătrunse de tăcere,
nerăbdarea mea scuturând clanța,
nenumăratele creioane azvârlite pe podea,
laolaltă cu gheme încurcate de lână
și lumina cuprinzându-le acolo

ca într-o mică și flămândă grădină.

Licărul portocaliu ivit în deschizătura ușii,
acoperit în clipa următoare de trupul ei mare.

*- Rămâi așa, înaintea umbrei tale,
rămâi definitiv în dreptunghi de lumină,
ca un cuibar de zâne,
până când frica mea nevolnică
se va deznoda ca o panglică veche.*

Inevitabila întâlnire

Toate drumurile din casa asta,
luminișurile, întunericul, repezitele rugăciuni,
rana ce se ascute în tâmple,
la fel de trufașă ca orhideea mea albă –
toate sunt mai năvalnice decât o cascadă,
mai pătrunzătoare decât amintirea tămăduirii.

Zorii durerii – întoarcerea *acasă*,
cuiul de lemn zvâcnind în fruntea mea,
zgomotul viu, pornit ca dintr-un clopot,
șerpii albi ai nesomnului, încâlciți,
la înțelegere cu lampa și bucata de pânză
subțire.

Inevitabila întâlnire cu Lina...

Ace, arnici, ace, arnici, –
inima ei asemenea mierii,
sâmburele tare rodindu-i în tâmplă,
în fapt, viața mea în flacoane de sticlă,
puse la răcoare, unde lumina se năruie.

Pâlpâi în crăpăturile pereților vâruți,
în urzeala pânzelor ei imaculate.

Ace, arnici, ace, arnici...

Lămpile lumii se sting. Nădejdea,
ca un câțel orb, poticnită umblă pe străzi